

Badanie zapotrzebowania gmin na ofertę Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Grudzień 2020

Zamawiający:

Narodowy Instytut Dziedzictwa

**Narodowy
Instytut
Dziedzictwa**

Wykonawca:

ASM - Centrum Badań i Analiz Rynku

*Rozwijamy innowacyjne technologie
gromadzenia i analizy danych*

*Z wielu źródeł informacji wybieramy te,
które pozwolą zrozumieć zależności
gwarantujące sukces naszych Klientów*

Więcej niż agencja badawcza

www.asm-poland.com.pl

Spis treści

Spis tabel	2
Spis wykresów	26
I. Wprowadzenie	3
II. Metodologia	4
1.1. Cel badania	4
1.2. Opis próby i technika badawcza	4
II. Analiza wyników badania ilościowego	6
2.1. Struktura zrealizowanej próby	6
2.3. Proces rewitalizacji	11
2.4. Program wsparcia gmin przez Narodowy Instytut Dziedzictwa	15
2.5. Programy wsparcia realizowane poprzez doradztwo eksperckie	20
IV. Wnioski i rekomendacje	22

I. Wprowadzenie

Narodowy Instytut Dziedzictwa od 2019 roku realizuje projekt wsparcia gmin w zakresie planowania i wdrażania gminnych programów rewitalizacyjnych uwzględniających dziedzictwo kulturowe jako istotny zasób służący przewyższaniu problemów społecznych i infrastrukturalnych występujących na obszarach zdiagnozowanego kryzysu. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji wraz z przeznaczonym na jej wdrożenie finansowaniem tworzy warunki do aktywnej działalności gmin w obszarze rewitalizacji obszarów zdegradowanych. W myśl tej ustawy rewitalizacja ma być kompleksowym, skoncentrowanym, planowanym i wdrażanym z mieszkańcami działaniem mającym na celu przede wszystkim podniesienie jakości życia w gminie. W ramach projektu wyznaczono trzy obszary proponowanego wsparcia obejmujące działania w ramach centrów kompetencji ds. rewitalizacji w NID, działania szkoleniowe dla przedstawicieli gmin, w których planowana lub realizowana jest rewitalizacja z wykorzystaniem zasobu dziedzictwa kulturowego oraz działania związane z udzielaniem wsparcia gminom tworzącym lub aktualizującym Gminne programy rewitalizacji. Aktualnie powołano osiem Centrów Kompetencji ds. Rewitalizacji NID, zlokalizowanych w regionach. Ich celem będzie prowadzenie działalności informacyjnej i doradczej na rzecz gmin realizujących programy rewitalizacyjne związane z dziedzictwem kulturowym. Do głównych zadań Centrów należeć będzie informowanie o ogólnych zasadach, prawach i obowiązkach gmin w tym zakresie, a także upowszechnianie modelowego rozwiązania, wiedzy o opracowaniach związanych z wykorzystaniem zasobu dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacji. Centra Kompetencji będą też m.in. ułatwiać wymianę doświadczeń wśród uczestników procesów rewitalizacyjnych: m.in. samorządów, służb konserwatorskich, organizacji pozarządowych, resortów odpowiedzialnych za rewitalizację, organizacji branżowych. W ramach oferowanych szkoleń przedstawiciele samorządów gminnych będą mogli dowiedzieć się m.in. tego, jak określać wizję, cele i kierunki gminnych programów rewitalizacyjnych uwzględniając dziedzictwo, jak wyznaczać obszar zdegradowany, jak określać potencjały obszarów rewitalizacji, jak poszukiwać nowych funkcji dla obiektów zabytkowych, jakie działania konserwatorskie są w nich dozwolone, a także jak tworzyć opracowania studialne i strategiczne zawierające odpowiednie zapisy chroniące i wykorzystujące potencjał dziedzictwa. W ramach świadczonego wsparcia gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji będzie miało miejsce wspólne przeprowadzenie procesu identyfikacji dziedzictwa, szacowanie jego wartości i wskazanie właściwych sposobów jego ujęcia, ochrony i zagospodarowania w procesach rewitalizacyjnych. Opracowanie Studiów Ochrony Wartości Kulturowych oraz innych opracowań studialnych będzie wykonywane na rzecz wybranych gmin, które zadeklarują chęć wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacyjnych oraz zakwalifikują się do Programu wsparcia. Program realizowany przez Narodowy Instytut Dziedzictwa będzie trwał do 2022 roku w ramach Zadania 1.1.3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach będzie zgodne z założeniami „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019–2022”. Program wsparcia oferowany przez NID jest komplementarny wobec działań realizowanych przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej wraz z Urzędami Marszałkowskimi pn. „Regiony Rewitalizacji – wzmacnianie zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych”. W ramach programu oferowane jest wsparcie doradcze i szkoleniowe w czterech modułach tematycznych związanych z rewitalizacją (dostępność, zarządzanie i włączenie społeczności lokalnej, narzędzia ustawowe, monitoring i ewaluacja).

II. Metodologia

1.1. Cel badania

Celem badania było określenie zapotrzebowania gmin na ofertę Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Szczegółowe cele badawcze:

- weryfikacja przydatności zaplanowanych działań, wskazanie priorytetowych działań wspierających gminy przez Centra Kompetencji lub wskazanie innych nie zaplanowanych działań, które mogą wzbudzić zainteresowanie gmin;
- wskazanie konkretnych działań, opracowań, form pomocy oczekiwanych wobec Centrów Kompetencji NID;
- identyfikacja skali i charakteru projektów rewitalizacyjnych uwzględniających dziedzictwo kulturowe, rozpoznanie typologii projektów rewitalizacyjnych wraz z częstotliwością realizacji;
- identyfikacja barier i trudności w uwzględnianiu dziedzictwa kulturowego w projektach rewitalizacyjnych.

Rezultatem niniejszego badania jest wypracowanie zaleceń i rekomendacji w zakresie tworzenia oferty Centrów Kompetencji najbardziej powiązanej z potrzebami gmin planującymi lub wdrażającymi projekty rewitalizacyjne.

1.2. Opis próby i technika badawcza

Realizacja badania odbyła się w formie wywiadów z wykorzystaniem techniki CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing), czyli wywiadów telefonicznych wspomaganym komputerowo. Jest to technika badań ilościowych polegająca na wykorzystaniu pracy ankierów kontaktujących się z respondentami drogą telefoniczną. Podczas kontaktu ankier odczytuje respondentowi pytania zamieszczone w elektronicznej wersji kwestionariusza, w którym znajdują się również odpowiedzi. Do przeprowadzenia badania wykorzystywany jest system CADAS, służący do gromadzenia danych źródłowych (zarówno ilościowych jak jakościowych), który umożliwia nie tylko realizację badania, ale także jego bieżącą kontrolę. Badanie skierowane zostało do Urzędów Gmin w rozumieniu jednostek organizacyjnych, których jednym z przedmiotów działalności jest wsparcie wójta, burmistrza i prezydenta miasta w realizacji zadań dotyczących ustanowienia obszaru zdegradowanego, obszaru rewitalizacji oraz programów wyprowadzania obszarów ze stanu kryzysowego (programów rewitalizacji). Rozmowy zostały przeprowadzone z przedstawicielami Urzędów Gmin odpowiadającymi za tematykę związaną z rewitalizacją, budownictwem, architekturą, inwestycjami lub rozwojem lokalnym. Badanie zostało zrealizowane wśród gmin, które prowadzą działania rewitalizacyjne (80% próby; n=304) oraz wśród gmin, które je planują (n=20%; n=74) w oparciu o Lokalny/Regionalny Program Rewitalizacji.

Próbą badawczą objęto co najmniej 15% gmin w każdym województwie. Ponadto założono zróżnicowanie gminne w danych województwach (gmina wiejska, miejska, miejsko-wiejska, miasto na prawach powiatu). W każdym województwie zrealizowano wywiady wśród wszystkich typów gmin. Strukturę próby przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Założona struktura próby

LP.	województwo	minimalna ilość w próbie	zróżnicowanie gminne w każdym województwie
1	dolnośląskie	25	Minimalna ilość wywiadów z każdej grupy: gmina wiejska: min. n=1, miejska: min. n=1, miejsko-wiejska: min. n=1, miasto na prawach powiatu: min. n=1)
2	kujawsko-pomorskie	22	
3	lubelskie	32	
4	lubuskie	12	
5	łódzkie	28	
6	małopolskie	28	
7	mazowieckie	47	
8	opolskie	13	
9	podkarpackie	24	
10	podlaskie	19	
11	pomorskie	19	
12	śląskie	26	
13	świętokrzyskie	16	
14	warmińsko-mazurskie	17	
15	wielkopolskie	35	
16	zachodniopomorskie	17	
suma		380	
Gminy realizujące rewitalizację		304	
Gminy planujące rewitalizację		76	

Źródło: opracowanie własne

II. Analiza wyników badania ilościowego

W ramach przeprowadzonego badania zachowano założenia próby badawczej. Badanie zostało zrealizowane w gminach, które realizują działania rewitalizacyjne, co stanowiło 80% całości próby oraz wśród gmin, które je planują – 20% całości próby. Podczas realizacji badania nie napotkano problemów. Jednakże zdalny charakter pracy w okresie pandemii wpłynął na wydłużenie czasu dotarcia do osób decyzyjnych.

2.1. Struktura zrealizowanej próby

Badanie zostało przeprowadzone w każdym z 16 województw z uwzględnieniem podziału na gminy wiejskie, gminy wiejsko-miejskie, gminy miejskie oraz miasta na prawach powiatu. Szczegółowa struktura zrealizowanej próby została przedstawiona w poniższej tabeli.

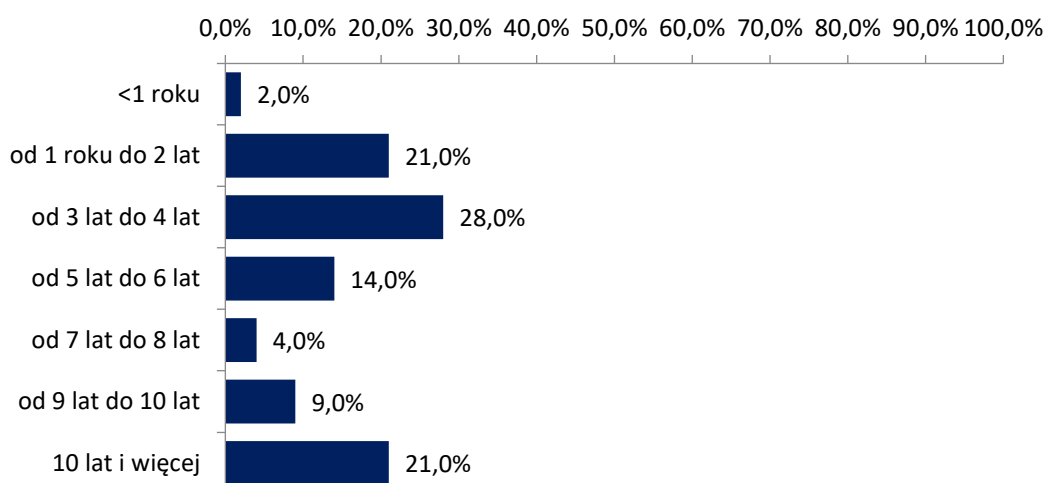
Tabela 2. Struktura próby pod względem wielkości gmin

LP.	Województwo	N	GW	GWM	GM	MNP
1	dolnośląskie	25	8	8	7	2
2	kujawsko-pomorskie	22	10	8	3	1
3	lubelskie	32	24	5	2	1
4	lubuskie	12	7	3	1	1
5	łódzkie	28	14	7	5	2
6	małopolskie	28	16	9	1	2
7	mazowieckie	47	28	12	6	1
8	opolskie	13	1	10	1	1
9	podkarpackie	24	11	7	4	2
10	podlaskie	19	8	5	4	2
11	pomorskie	19	4	6	7	2
12	śląskie	26	16	2	4	4
13	świętokrzyskie	16	8	6	1	1
14	warmińsko-mazurskie	17	3	8	5	1
15	wielkopolskie	35	14	17	3	1
16	zachodniopomorskie	17	6	8	1	2
suma		380	178	121	55	26
Gminy realizujące rewitalizację		304	136	97	47	24
Gminy planujące rewitalizację		76	42	24	8	2

Źródło: opracowanie własne

Największy odsetek wśród badanych gmin stanowiły gminy wiejskie – 46,84%. Gminy wiejsko- miejskie stanowiły 31,84% gmin. 14,47% badanych to gminy miejskie, a miasta na prawach powiatu to 6,84%. Wśród gmin, które wzięły udział w badaniu zdecydowana większość to gminy już realizujące program rewitalizacji. Gminy te stanowiły 80% wśród wszystkich badanych. 20 % w próbie to gminy planujące rewitalizację.

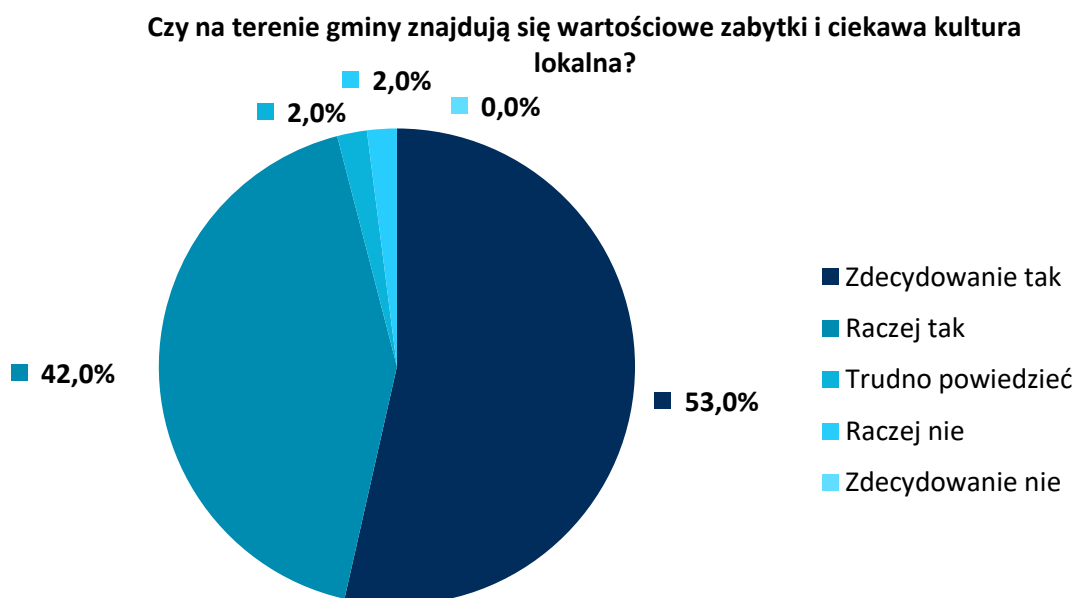
Wykres 1. Staż pracy respondentów na stanowisku związanym z rewitalizacją

Źródło: opracowanie własne

Wśród respondentów przeważającą grupę stanowili pracownicy urzędów gmin zatrudnieni w urzędzie w przedziale od 3 do 4 lat – 28% badanych. Drugą najbardziej liczną grupą byli pracownicy zatrudnieni od minimum 10 lat oraz od 1 roku do 2 lat. W obu przypadkach grupy te stanowiły 21% próby badawczej. Do najmniej licznej grupy, stanowiącej 2% należeli pracownicy zatrudnieni poniżej 1 roku. Ankietowani urzędnicy zostali także zapytani o ocenę obecności wartościowych zabytków i ciekawej kultury lokalnej na terenie gminy, w której pracują.

Wykres 2. Ocena obecności wartościowych zabytków i ciekawej kultury lokalnej na terenie gminy

Źródło: opracowanie własne

W gminach, w których zostało przeprowadzone badanie znajdują się wartościowe zabytki i ciekawa kultura lokalna. Uznało tak ponad 90% respondentów, z czego 53% wskazało na odpowiedź

zdecydowanie tak, a 42% uznało, że raczej tak. Warty podkreślenia jest fakt, że nikt z ankietowanych nie wskazał odpowiedzi zdecydowanie nie, a tylko 2% uznało, że raczej nie.

W poniższych tabelach zaprezentowano ocenę dotychczasowego zaangażowania gmin w ochronę dziedzictwa, sposoby wykorzystania zasobów dziedzictwa na terenie gminy przez samorząd lokalny, deklaracje działań i planów rewitalizacyjnych w oparciu o Programy Rewitalizacji oraz informacje, czy gminy posiadają Gminną Ewidencję Zabytków oraz Program Opieki nad zabytkami.

Tabela 3. Ocena dotychczasowego zaangażowania gminy w ochronę dziedzictwa i wykorzystania jego potencjału w rozwój gminy

Jak ocenia Pan/Pani dotychczasowe zaangażowanie gminy w ochronę dziedzictwa i wykorzystanie jego potencjału w rozwoju gminy?	N	Ogółem	GW	GWM	GM	MNP
Wysokie	90	24%	17%	31%	20%	50%
Raczej wysokie	196	52%	52%	50%	56%	46%
Trudno powiedzieć	14	4%	6%	2%	2%	0%
Raczej małe	64	17%	20%	17%	13%	4%
Małe	16	4%	6%	1%	9%	0%

Źródło: opracowanie własne

Zaangażowanie gmin w ochronę dziedzictwa i wykorzystanie jego potencjału w rozwoju gmin zostało ocenione przez ankietowanych na wysokim poziomie. 52% ankietowanych stanowiących 196 osób wskazało, że ta ocena jest raczej wysoka, a 24% (90 osób) uznało, że ocena ta jest wysoka. Zaangażowanie gmin jako małe uznało tylko 4% ogółu ankietowanych. Taka ocena ma swoje odzwierciedlenie w każdym rodzaju gmin, chociaż na poziomie gmin wiejskich 20% ankietowanych określiło zaangażowanie gmin jako raczej małe. Niezależnie jednak od tego, zarówno w gminach wiejskich, wiejsko-miejskich, miejskich jak i miastach na prawach powiatu największą ilością wskazań cieszyła się odpowiedź oceniająca zaangażowanie gmin jako raczej wysokie oraz wysokie, a najmniejszą ilością wskazań otrzymała odpowiedź oceniająca zaangażowanie jako małe. W przypadku miast na prawach powiatu nikt z badanych nie wskazał odpowiedzi małe, a tylko 4% ankietowanych uznało, że zaangażowanie to było raczej małe. Tym samym stwierdzić należy, że dotychczasowe zaangażowanie gmin w ochronę dziedzictwa i wykorzystanie jego potencjału w rozwój gminy zostało ocenione przez ankietowanych bardzo pozytywnie, niezależnie od ilości mieszkańców zamieszkujących daną gminę.

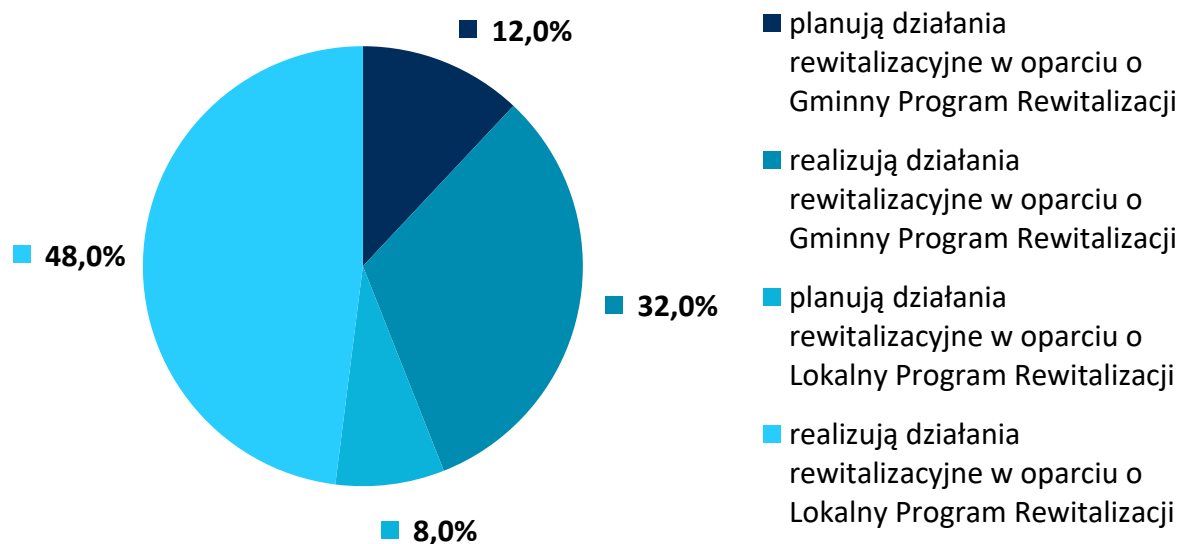
Wykres 3. Sposoby wykorzystania zasobów dziedzictwa na terenie gminy przez samorząd lokalny¹

Źródło: opracowanie własne

Najbardziej popularnym sposobem wykorzystania przez lokalny samorząd zasobów dziedzictwa na terenie danej gminy okazała się promocja gminy i jej wizerunek. Uznało tak aż 82% ankietowanych. Wskazany sposób na wykorzystanie zasobów było również tworzenie atrakcyjnych przestrzeni wspólnych – uznało tak 67% ankietowanych. Najrzadziej wskazywaną odpowiedzią było tworzenie produktów lokalnych, ale również ta odpowiedź została wykazana przez spory odsetek ankietowanych, który stanowił 32%. Taki wynik świadczy o tym, że samorządy gminne stosują różne sposoby na wykorzystanie zasobów dziedzictwa usytuowanego na terenie danej gminy.

Wykres 4. Deklaracja działań i planów rewitalizacyjnych w oparciu o Programy Rewitalizacji

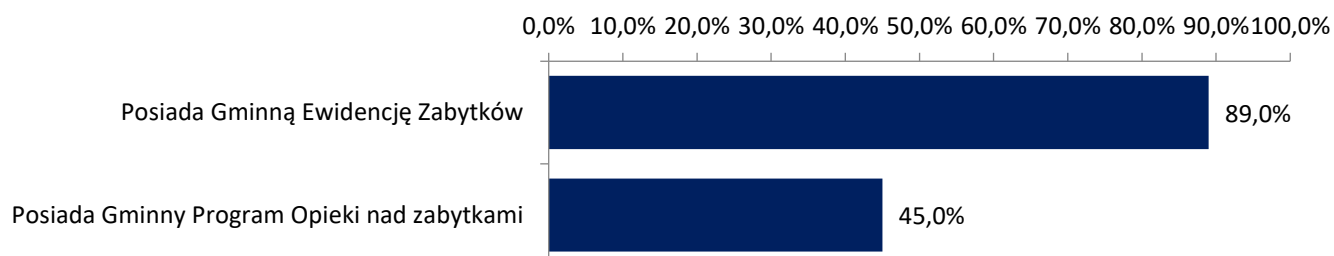
Źródło: opracowanie własne

Blisko połowa (48%) ankietowanych pracowników gmin wskazała, że gminy realizują działania rewitalizacyjne w oparciu o Lokalny Program Rewitalizacji. 32% badanych wykazało, że gminy realizują

¹ W tym pytaniu respondenci mogli wskazać dowolną ilość odpowiedzi.

działania rewitalizacyjne w oparciu o Gminny Program Rewitalizacji. W przypadku gmin planujących działania rewitalizacyjne 12% ankietowanych zadeklarowało, że będzie realizowało te działania w oparciu o Gminny Program Rewitalizacji, a 8% wskazało, że swoje działania w tym zakresie oprze na Lokalnym Programie Rewitalizacji.

Wykres 5. Gminy posiadające Gminną Ewidencję Zabytków/Program Opieki nad zabytkami

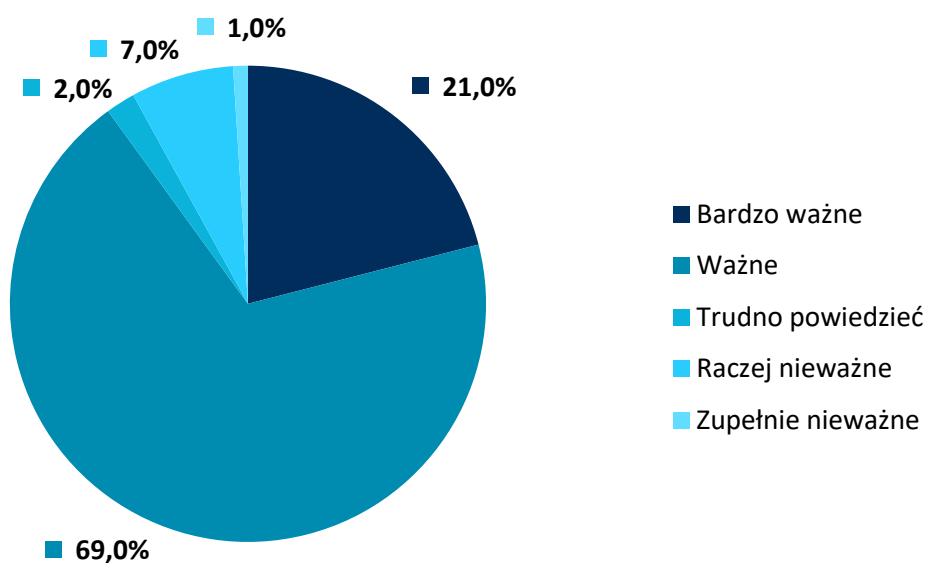
Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość badanych gmin, bo aż 89% posiada Gminną Ewidencję Zabytków. 45% badanych wskazało, że posiada Gminny Program Opieki na zabytkami. Niezależnie od wielkości gmin, w których przeprowadzono badanie, znajdują się w nich wartościowe zabytki i ciekawa kultura lokalna, a dotychczasowe zaangażowanie samorządów lokalnych w ochronę dziedzictwa i wykorzystanie jego potencjału w rozwój gminy zostało ocenione przez ankietowanych bardzo pozytywnie. W swoich działaniach gminy stosują różne sposoby wykorzystania zasobów dziedzictwa usytuowanych na terenie danej gminy. Są to między innymi takie działania jak promocja gminy, tworzenie atrakcyjnych przestrzeni wspólnych czy zaspakajanie potrzeb kulturalnych mieszkańców. Zdecydowana większość gmin prowadzi działania rewitalizacyjne w oparciu o Lokalny Program Rewitalizacji, a blisko 90% ankietowanych gmin posiada Gminną Ewidencję Zabytków.

2.3. Proces rewitalizacji

Ankietowani zostali również zapytani o kwestie związane z prowadzeniem procesu rewitalizacji. W tym bloku pytań ankietowani mieli możliwość oceny wagi dziedzictwa kulturowego i zabytków, odniesienia programu rewitalizacji do dziedzictwa kulturowego, wskazania sposobów współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz grup zaangażowanych w działania na rzecz dziedzictwa kulturowego w gminach, a także ukazania barier i ograniczeń związanych z ochroną zabytków napotykanymi przez gminy w projektach rewitalizacyjnych.

Wykres 6. Ocena wagi dziedzictwa kulturowego i zabytków, ich ochrony oraz wykorzystanie ich potencjału w planowanym/realizowanym procesie rewitalizacji na terenie gminy

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowa ankietowanych oceniła jako ważną rolę dziedzictwa kulturowego i zabytków, ich ochrony oraz wykorzystania ich potencjału w planowanym/realizowanym procesie rewitalizacji na terenie gminy. Nikt z ankietowanych nie uznał takiej roli jako zupełnie nieważnej, a 7% jako raczej nieważnej.

Tabela 4. Program rewitalizacji vs dziedzictwo kulturowe

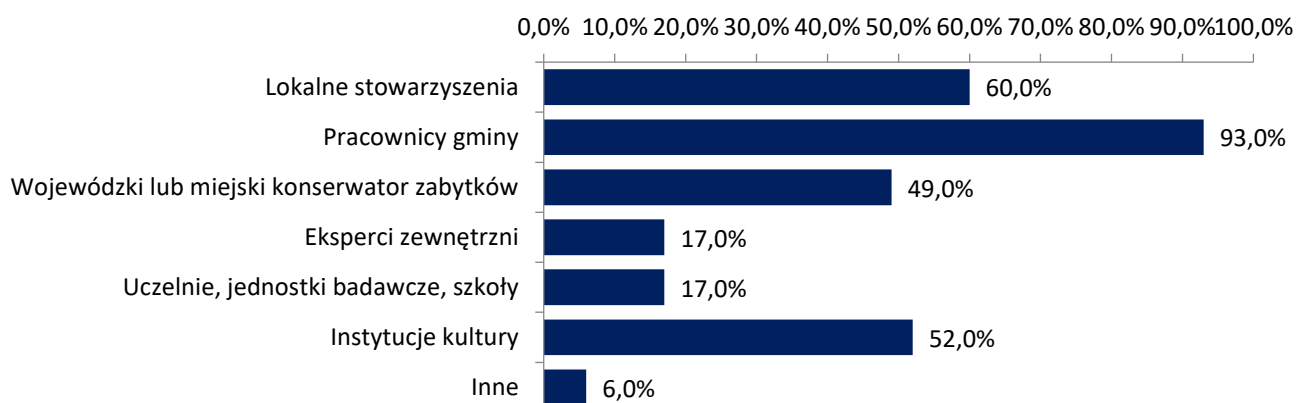
	N	Ogółem	GW	GWM	GM	MNP
a. Dziedzictwo kulturowe jest przesłanką do wyznaczenia obszaru zdegradowanego/rewitalizacji	128	34%	37% 65/178	29% 35/121	27% 15/55	50% 13/26
b. Dziedzictwo kulturowe jest elementem diagnozy potencjałów	192	51%	52% 92/178	50% 60/121	40% 22/55	69% 18/26
c. Program rewitalizacji dotyczy obszaru wpisanego do rejestru zabytków	66	17%	38% 67/178	60% 72/121	60% 33/55	80% 20/25

	N	Ogółem	GW	GWM	GM	MNP
d. Program rewitalizacji dotyczy działań w obiektach zabytkowych z zakresu mieszkalnictwa	66	17%	9% 16/178	21% 25/121	22% 12/55	50% 13/26
e. Program rewitalizacji dotyczy działań w obiektach zabytkowych z zakresu adaptacji na nowe społeczne lub kulturalne cele	166	44%	29% 52/178	52% 63/121	55% 30/55	81% 21/26
f. Program rewitalizacji odwołuje się do dziedzictwa w celu budowy wspólnoty	122	32%	30% 54/178	33% 40/121	27% 15/55	50% 13/26
g. Dziedzictwo kulturowe jest elementem działań edukacyjnych	209	55%	52% 92/178	57% 69/121	60% 33/55	58% 15/26

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowa ankietowanych (55%) uznała, że dziedzictwo kulturowe jest elementem działań edukacyjnych. Najmniejsza grupa ankietowanych wskazała, że program rewitalizacji dotyczy obszaru wpisanego do rejestru zabytków oraz działań w obiektach zabytkowych z zakresu mieszkalnictwa. Na te odpowiedzi wskazało po 17% ankietowanych. Tendencja ta została potwierdzona w gminach wiejskich. W gminach wiejsko-miejskich największą częstotliwością wskazań cieszyło się sformułowanie, że program rewitalizacji dotyczy obszaru wpisanego do rejestru zabytków. W gminach miejskich stwierdzenia, że dziedzictwo kulturowe jest elementem działań edukacyjnych a program rewitalizacji dotyczy obszaru wpisanego do rejestru zabytków zostały wskazane przez grupę 60% ankietowanych. Natomiast w grupie miast na prawach powiatu najbardziej popularnym określeniem cieszyło się sformułowanie dotyczące programu rewitalizacji w odniesieniu do działań w obiektach zabytkowych z zakresu adaptacji na nowe cele społeczne lub kulturalne.

Wykres 7. Grupy angażujące się w działania na rzecz dziedzictwa kulturowego w gminach

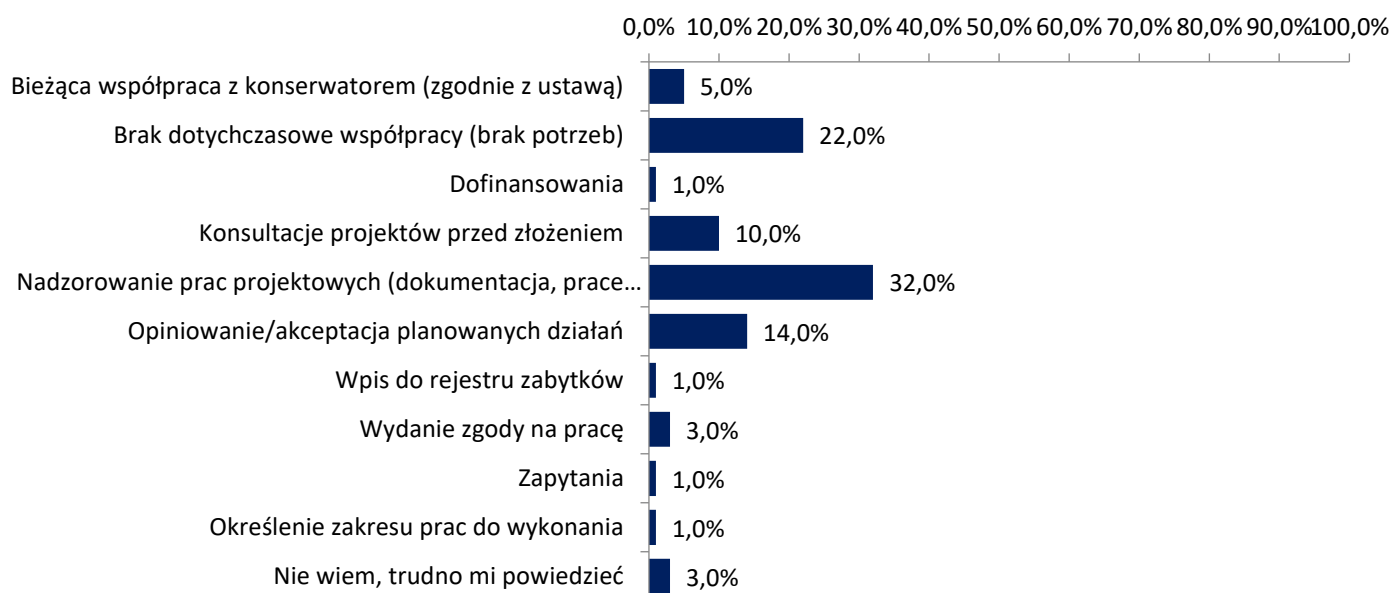

Źródło: opracowanie własne

Najbardziej zaangażowaną grupą w działania na rzecz dziedzictwa kulturowego w gminach byli pracownicy gmin. Uznało tak 93% ankietowanych. 60% respondentów wskazało, że są to lokalne stowarzyszenia, a 52% że są to instytucje kultury. 6% badanych pracowników urzędów gmin wybrało

odpowieź inne. Wśród nich były fundacje, instytucja kościoła/związku wyznaniowego (parafia), mieszkańcy, przedsiębiorcy, radni, sołectwa, właściciele obiektów. W działania gmin na rzecz dziedzictwa kulturowego zaangażowanych jest sporo różnych grup społecznych.

Wykres 8. Sposoby współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w ramach przygotowywania lub wdrażania programu rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

Najczęściej wskazywanym przez respondentów sposobem współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w ramach przygotowywania lub wdrażania programu rewitalizacji było nadzorowanie prac projektowych w zakresie dokumentacji i prac wykonawczych. Uznało tak 32% ankietowanych. Warto podkreślić jednak fakt, że aż 22% badanych wskazało na brak dotychczasowej współpracy lub brak potrzeby takiej współpracy. Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie określenia zakresu prac do wykonania, zapytań, wpisu do rejestru zabytków oraz dofinansowania była wykazana przez badanych jako najmniej powszechna. Na te odpowiedzi wskazało 15 ankietowanych (na każdą z odpowiedzi osobno).

Tabela 5. Bariery i ograniczenia związane z ochroną zabytków napotykaną przez gminę w projektach rewitalizacyjnych

	N	Ogółem	GW	GWM	GM	MNP
a. Brak wystarczających środków finansowych	349	91,84%	94%	88%	93%	92%
			168/178	106/121	51/55	24/26
b. Zbyt skomplikowane prawo i niejasne procedury	143	37,63%	38%	33%	44%	42%
			68/178	40/121	24/55	11/26
c. Brak wiedzy wśród pracowników dotyczącej praw i obowiązków gminy wobec dziedzictwa	61	16,05%	18%	14%	15%	15%
			32/178	17/121	8/55	4/26
d. Brak wsparcia od instytucji	133	35,00%	33%	36%	44%	31%

	N	Ogółem	GW	GWM	GM	MNP
			58/178	43/121	24/55	8/26
e. Brak dobrych przykładów, wzorców lub standardów	50	13,16%	17%	8%	13%	8%
			31/178	10/121	7/55	2/26
f. Skomplikowane (niezrozumiałe) wymagania konserwatora wobec obiektów zabytkowych	205	53,95%	51%	55%	65%	46%
			91/178	66/121	36/55	12/26
g. Zbyt duża liczba obiektów zabytkowych w złym stanie zachowania	77	20,26%	13%	23%	20%	54%
			24/178	28/121	11/55	14/26
h. Brak odpowiedniej diagnozy i identyfikacji zasobów dziedzictwa	45	11,84%	13%	8%	11%	23%
			23/178	10/121	6/55	6/26

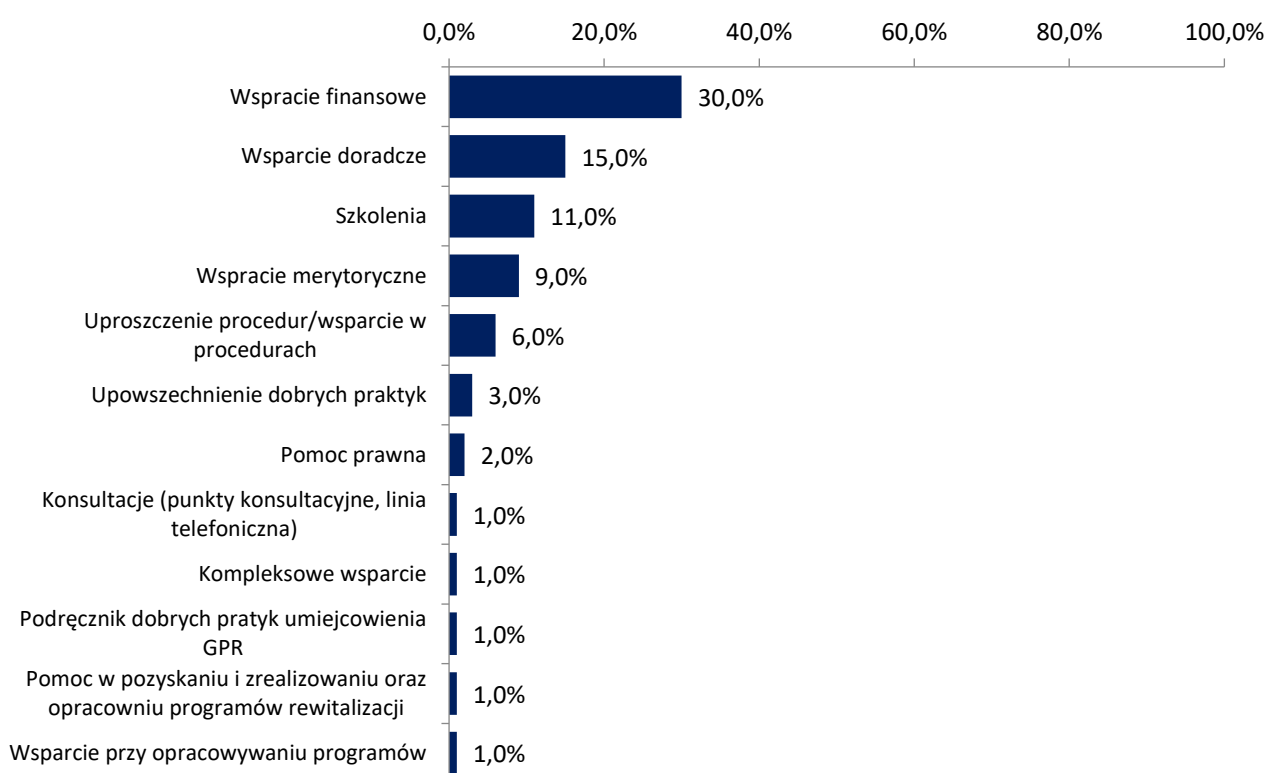
Źródło: opracowanie własne

Jako główną barierę związaną z ochroną zabytków, którą napotykały gminy w projektach rewitalizacyjnych był brak wystarczających środków finansowych. Na ten czynnik wskazało aż 91,84% ankietowanych. Niezależnie od wielkości gminy to ograniczenie było najbardziej istotne. W gminach wiejskich, w gminach wiejsko-miejskich oraz gminach miejskich jako drugą istotną barierę wykazano skomplikowane (niezrozumiałe) wymagania konserwatora wobec obiektów zabytkowych. Taki sam trend widoczny jest w zestawieniu ogólnym. W miastach na prawach powiatu drugą najbardziej istotną barierą była zbyt duża liczba obiektów zabytkowych, zachowanych w złym stanie. Zapewne ma to odzwierciedlenie w wielkości miast i ilości zabytków, które wymagają rewitalizacji. W zestawieniu ogólnym oraz w zestawieniu dla gmin wiejskich, miejskich i wiejsko-miejskich najmniej istotnym ograniczeniem jest brak odpowiedniej diagnozy i identyfikacji zasobów dziedzictwa. W przypadku miast na prawach powiatów jest to natomiast brak dobrych przykładów, wzorców lub standardów. Ankietowani podkreślili ważną rolę dziedzictwa kulturowego i zabytków, ich ochrony oraz wykorzystanie ich potencjału w planowanym/realizowanym procesie rewitalizacji na terenie gminy. Ponad połowa ankietowanych pracowników gmin wykazała, że dziedzictwo kulturowe powinno być ważnym elementem działań edukacyjnych. Najbardziej zaangażowaną grupą w działania na rzecz dziedzictwa kulturowego w gminach zdaniem ankietowanych byli sami pracownicy gmin. Należy jednak zauważyć, że w celu sprawnego przebiegu procesu rewitalizacji powinny zostać zaangażowane także inne grupy społeczne takie jak np. lokalne organizacje czy Wojewódzki lub Miejski Konserwator Zabytków. Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków ma najczęściej miejsce podczas przygotowywania lub wdrażania programu rewitalizacji poprzez nadzorowanie prac projektowych w zakresie dokumentacji i prac wykonawczych. Główną barierą związaną z ochroną zabytków, którą napotykały gminy w projektach rewitalizacyjnych był brak wystarczających środków finansowych na działania o takim charakterze.

2.4. Program wsparcia gmin przez Narodowy Instytut Dziedzictwa

Najważniejsze pytania dotyczyły programu wsparcia gmin przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Ankietowali odpowiadali na pytania związane z oczekiwanym rodzajem wsparcia przez Centrum Kompetencji ds. rewitalizacji NID, oceny przydatności planowanych działań Centrum, a także oceny stopnia przydatności ekspertów z zakresu ochrony zabytków przy tworzeniu lub aktualizacji danych opracowań oraz etapu prac przedsięwzięć rewitalizacyjnych w odniesieniu do konieczności wsparcia przez ekspertów działań gminy.

Wykres 9. Oczekiwany rodzaj wsparcia gmin przez Centrum Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków

Źródło: opracowanie własne

Najbardziej oczekiwanym przez ankietowanych rodzajem wsparcia jest wsparcie finansowe. Tak uznało 30 % ankietowanych. 15% respondentów wykazało potrzebę wsparcia doradczego. Dla 11% urzędników, którzy udzielili odpowiedzi w ramach badania potrzebne będą w tym zakresie szkolenia. Za najmniej potrzebne działania respondenci uznali wsparcie przy opracowywaniu programów, pomoc w pozyskaniu i zrealizowaniu oraz opracowaniu programów rewitalizacji, podręcznik dobrych praktyk umiejscowienia w GPR oraz wsparcie kompleksowe i konsultacje (w ramach punktów konsultacyjnych czy linii telefonicznej).

Tabela 6. Ocena stopnia przydatności planowanych działań Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa

	N	Ogółem	GW	GWM	GM	MNP
a. Szkolenia i warsztaty	380	4,1	4,2	4,2	4,0	4,0

	N	Ogółem	GW	GWM	GM	MNP
b. Wizyty studyjne dla pracowników gminy w innym gminach realizujących GPR	380	4,0	4,0	4,2	3,9	3,8
c. Konferencje, spotkania, seminaria – dostęp do wysokospecjalistycznej wiedzy o wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego w działaniach rewitalizacyjnych	380	4,7	4,1	4,0	3,9	4,0
d. Udostępnianie modelowych rozwiązań, standardów, dobrych praktyk, treści edukacyjnych	380	4,2	4,3	4,3	4,2	4,4
e. Uczestnictwo ekspertów z zakresu ochrony zabytków przy tworzeniu opracowań studialnych, planistycznych i strategicznych	380	4,1	4,2	4,1	4,1	3,9
f. Uczestnictwo ekspertów z zakresu ochrony zabytków przy wdrażaniu projektów rewitalizacyjnych: adaptacje zabytków, poszukiwanie funkcji, kwestie konserwatorskie	380	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
g. Indywidualne konsultacje	380	4,3	4,3	4,2	4,2	4,4
h. Pośredniczenie w nawiązywaniu kontaktów, integrowanie osób zajmujących się rewitalizacją i dziedzictwem	380	3,8	3,8	3,9	3,6	3,6

Źródło: opracowanie własne

Za najbardziej przydatną formę działań, planowanych przez Centra Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa ankietowani uznali konferencje, spotkania, seminaria, gwarantujące dostęp do wysokospecjalistycznej wiedzy o wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego w działaniach rewitalizacyjnych. Średnia oceny przydatności w skali od 1 do 5 w tym działaniu wyniosła 4,7. Za najmniej przydatną formę wsparcia w ramach planowanych działań ankietowani uznali pośredniczenie w nawiązywaniu kontaktów oraz integrowanie osób zajmujących się rewitalizacją i dziedzictwem. W tym działaniu średnia ocen przydatności wyniosła 3,8. Wśród gmin wiejskich, gmin miejskich oraz miast na prawach powiatu ankietowani wskazali dwie najbardziej pożądane formy wsparcia, polegające na udostępnianiu rozwiązań modelowych, standardów, dobrych praktyk, treści edukacyjnych oraz indywidualne konsultacje. W gminach wiejsko-miejskich najbardziej przydatnym

działaniem również okazało się udostępnianie modelowych rozwiązań, standardów, dobrych praktyk, treści edukacyjnych.

Tabela 7. Ocena stopnia przydatności uczestnictwa ekspertów z zakresu ochrony zabytków przy tworzeniu lub aktualizacji danych opracowań²

Typ opracowania	N	Ogółem	GW	GWM	GM	MNP
a. Strategia rozwoju gminy	380	3,8	3,9	3,8	3,5	3,6
b. Studium ochrony wartości kulturowych	380	3,6	3,7	3,4	3,6	3,6
c. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	380	3,8	4,0	3,6	3,5	3,4
d. Gminna ewidencja zabytków	380	4,1	4,2	4,1	3,7	4,0
e. Gminny program rewitalizacji	380	4,0	4,2	4,0	3,7	3,8
f. Miejskowy plan rewitalizacji	380	3,6	3,7	3,6	3,1	3,3
g. Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego	380	3,6	3,9	3,6	3,1	3,3
h. Gminny Program Opieki nad zabytkami	380	4,1	4,2	4,1	3,8	4,2
i. Program prac konserwatorskich, ekspertyz zabytkowych, dokumentacji technicznej	380	4,0	4,1	4,1	4,0	4,3

Źródło: opracowanie własne

Ankietowani uznali, że największy stopień przydatności ekspertów z zakresu ochrony zabytków przy tworzeniu lub aktualizacji danych opracowań będzie miał miejsce podczas tworzenia Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Gminnego Programu Opieki nad zabytkami. Średnia ocen w skali przydatności przyznana tym działaniom wyniosła 4,1. Za najmniej przydatną ankietowani wskazali pomoc ekspertów w zakresie Strategii rozwoju gminy. W gminach wiejskich największe zapotrzebowanie na pomoc ekspercką wykazano w działaniach związanych z Gminną ewidencją zabytków, gminnym programem rewitalizacji oraz gminnym Programem Opieki nad zabytkami. W gminach wiejsko-miejskich za obszary, w których pomoc ekspertów będzie najbardziej potrzebna uznano Gminną Ewidencję Zabytków, Gminny Program Opieki nad zabytkami oraz program prac konserwatorskich. W gminach miejskich oraz miastach na prawach powiatu pomoc ekspertów będzie najbardziej przydatna w obszarze prac konserwatorskich.

Tabela 8. Ocena etapu prac nad przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, a konieczność wsparcia działań gminy przez ekspertów³

² Ocena w skali 0-5 (0-nieprzydatne, 5-bardzo przydatne); opracowania studialne, planistyczne, strategiczne i operacyjne powstają w trakcie planowania/wdrażania projektów rewitalizacyjnych

³ Ocena w skali 0-5 (0-nieprzydatne, 5-bardzo przydatne)

Typ opracowania	N	Ogółem	GW	GWM	GM	MNP
a. diagnoza potencjałów i obszarów kryzysowych	380	3,8	3,9	3,8	3,7	3,9
b. delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	380	3,7	3,9	3,7	3,7	3,2
c. wyznaczanie priorytetów i planowanych działań	380	3,7	3,8	3,6	3,5	3,6
d. tworzenie opracowań studialnych, planistycznych i strategicznych;	380	4,0	4,1	3,9	3,8	3,8
e. wdrażanie projektów związanych z zabytkami (infrastrukturalnych, architektonicznych, konserwatorskich, adaptacja obiektów)	380	4,0	4,1	3,9	3,7	4,1
f. wdrażanie projektów związanych z lokalną kulturą i tradycją	380	3,8	4,0	3,7	3,6	4,0
g. wykorzystanie narzędzi wynikających z ustawy o rewitalizacji	380	3,9	4,0	3,8	3,6	3,8
h. włączenie społeczności lokalnej, udział w partycypacji społecznej	380	3,8	3,9	3,8	3,6	3,5
i. monitoring i ewaluacja działań rewitalizacyjnych	380	3,6	3,7	3,6	3,4	3,3

Źródło: opracowanie własne

Ankietowani wskazali konieczność wsparcia działań gminy przez ekspertów na etapie wdrażania projektów związanych z zabytkami (infrastrukturalnych, architektonicznych, konserwatorskich, adaptacja obiektów) oraz tworzenia opracowań studialnych, planistycznych i strategicznych. Średnia punktowa ogółem dla tych działań wynosiła 4,0. Dokładnie takie odzwierciedlenie działań odnotowano również na poziomie gmin wiejskich oraz gmin wiejsko – miejskich. W gminach miejskich konieczność działań ekspertów podkreślono na poziomie tworzenia opracowań studialnych, planistycznych i strategicznych, a w miastach na prawach powiatu jako wdrażanie projektów związanych z zabytkami (infrastrukturalnych, architektonicznych, konserwatorskich, adaptacja obiektów).

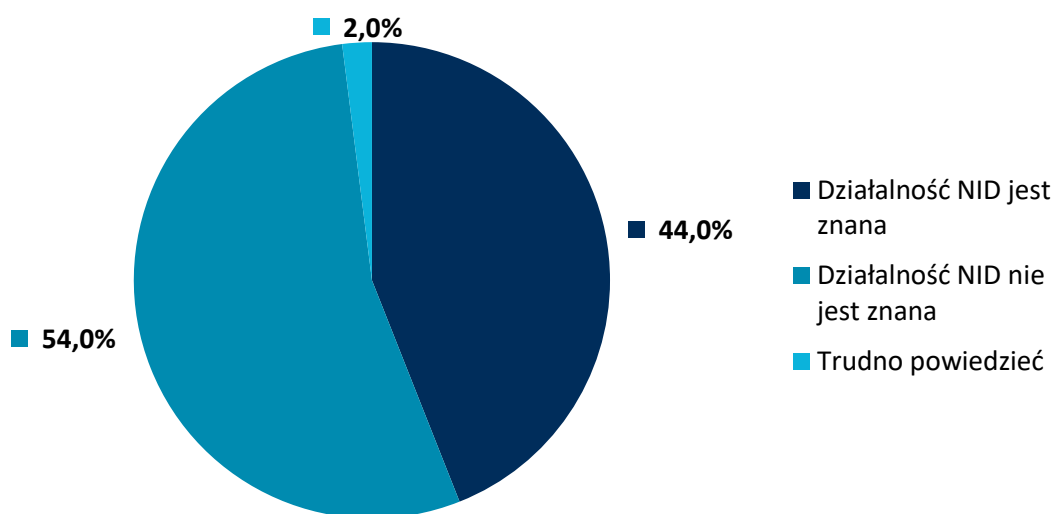
Wsparciem najbardziej oczekiwanym przez ankietowanych jest wsparcie finansowe, a także wsparcie doradcze i szkolenia. Za najbardziej przydatną formę działań, planowanych przez Centra Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa ankietowani uznali konferencje, spotkania, seminaria, gwarantujące dostęp do wysokospecjalistycznej wiedzy, związanej z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego w działaniach rewitalizacyjnych, a także udostępnianie rozwiązań modelowych, standardów, dobrych praktyk, treści edukacyjnych oraz indywidualne konsultacje. Pomoc ekspertów będzie najbardziej przydatna gminom podczas tworzenia Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Gminnego Programu Opieki nad zabytkami. Ankietowani wskazali konieczność wsparcia działań gminy przez ekspertów na etapie wdrażania projektów związanych z zabytkami

(infrastrukturalnych, architektonicznych, konserwatorskich, adaptacja obiektów) oraz tworzenia opracowań studialnych, planistycznych i strategicznych.

2.5. Programy wsparcia realizowane poprzez doradztwo eksperckie

Ostatni blok pytań dotyczył programów wsparcia realizowanych poprzez doradztwo eksperckie. Ankietowani mieli również możliwość wypowiedzenia się w kwestiach związanych ze znajomością działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa, zadeklarowania chęci korzystania przez gminy z pomocy doradczej w trakcie realizacji działań, oceny efektów otrzymanej pomocy doradczej oraz wykazania przyczyn braku korzystania z takiej pomocy.

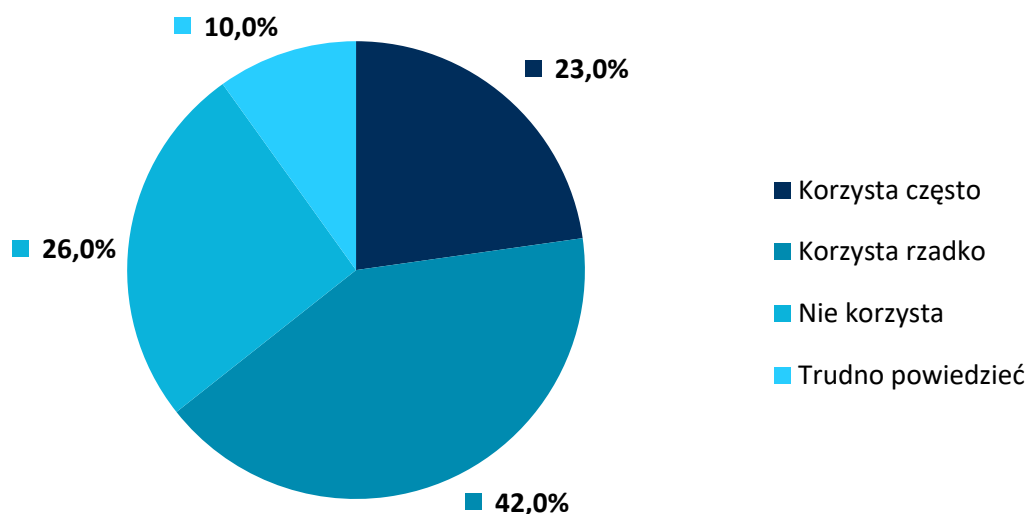
Wykres 10. Znajomość działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowa (54%) ankietowanych wskazała, że nie są im znane działania podejmowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. 44% zna działalność Instytutu. W przyszłości należy podjąć działania zmierzające do większej rozpoznawalności działalności NID oraz podejmować inicjatywy pozwalające na lepsze poznanie oferty Instytutu przez pracowników gmin, w których prowadzona jest działalność w zakresie rewitalizacji.

Wykres 11. Deklaracja korzystania przez gminy z pomocy doradczej w trakcie realizacji działań

Źródło: opracowanie własne

42% ankietowanych pracowników gmin zadeklarowało, że w odniesieniu do gmin, które reprezentują, rzadko korzysta z pomocy doradczej w trakcie realizacji działań. 26% nie korzysta w ogóle z tego typu pomocy, natomiast 23% korzysta często.

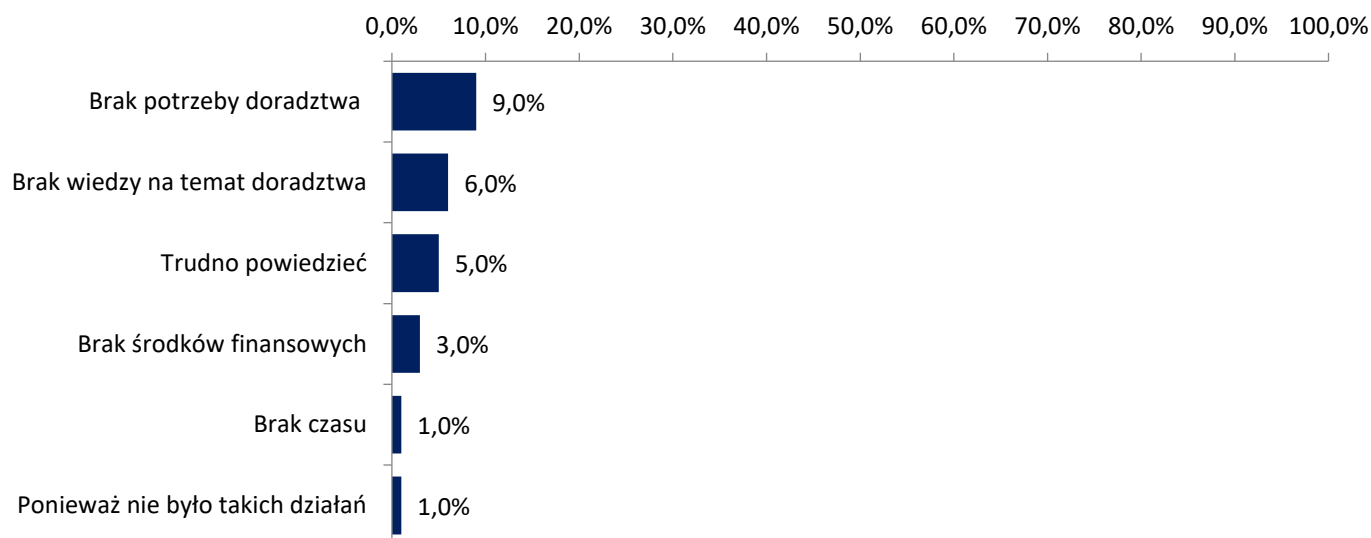
Wykres 12. Czynniki wpływające na osiągnięcie oczekiwanych rezultatów otrzymanej pomocy

Źródło: opracowanie własne

Głównym czynnikiem, który wpłynął na osiągnięcie oczekiwanych rezultatów otrzymanej pomocy była wysoka jakość świadczonego wsparcia doradczego. Uznało tak 24,2% ankietowanych. Ankietowani wymienili jeszcze takie czynniki jak opracowanie programu, uzyskanie wiedzy, konsultacje, otrzymanie dofinansowania, opracowanie dokumentów, pomoc w pisaniu wniosków i dokumentacji, uchwalenie/powstanie dokumentu GPR, prawidłowość opracowania dokumentacji, indywidualne podejście do tematu, szkolenia i warsztaty.

Wykres 13. Przyczyny braku korzystania z pomocy doradczej

Źródło: opracowanie własne

Wśród przyczyn niekorzystania z doradztwa ankietowani wymienili brak potrzeby takiego doradztwa, brak wiedzy na ten temat, brak środków finansowych i czasu.

Ponad połowa ankietowanych uznała, że nie są im znane działania podejmowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. W przyszłości, za pośrednictwem pracowników gmin, w których prowadzona jest działalność w zakresie rewitalizacji, należy podjąć inicjatywy, zmierzające do większej rozpoznawalności funkcjonowania NID, a także pozwalające na lepsze poznanie oferty Instytutu. Doradztwo nie jest popularną formą wsparcia wśród pracowników gmin w zakresie rewitalizacji. Ponad 40% ankietowanych wykazało, że rzadko korzysta z pomocy doradczej w tym zakresie. Czynniki, które wpływają na osiągnięcie oczekiwanych rezultatów otrzymanej pomocy były: wysoka jakość świadczonego wsparcia doradczego, opracowanie programu, uzyskanie wiedzy, konsultacje, otrzymanie dofinansowania, opracowanie dokumentów, pomoc w pisaniu wniosków i dokumentacji, uchwalenie/powstanie dokumentu GPR, prawidłowość opracowania dokumentacji, indywidualne podejście do tematu, szkolenia i warsztaty. Wśród głównych przyczyn braku korzystania z doradztwa wymieniono brak środków finansowych i czasu, a także brak informacji na temat działań doradczych.

III. Wnioski i rekomendacje

Analiza wyników została przeprowadzona w grudniu 2020 roku na podstawie badania, przeprowadzonego wśród pracowników samorządowych pracujących zarówno w gminach wiejskich, miejskich, miejsko-wiejskich jak i miastach na prawach powiatu. Pod uwagę zostały wzięte najważniejsze wskazania respondentów w zakresie weryfikacji i przydatności zaplanowanych przez

Narodowy Instytut Dziedzictwa działań, a także oczekiwanych od Centrów Kompetencji NID form pomocy oraz wskazanie najważniejszych barier w zakresie działań rewitalizacyjnych. Wnioski i rekomendacje zostały przedstawione w poniższej tabeli, która odzwierciedla również zapotrzebowanie gmin na ofertę Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Rozwoju.

Tabela 9. Określenie zapotrzebowania gmin na ofertę Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa

LP.	Cel badawczy	Wnioski	Rekomendacje/zalecenia
1	Weryfikacja przydatności zaplanowanych działań; wskazanie priorytetowych działań przez wspierających gminy Centra Kompetencji lub wskazanie innych nie zaplanowanych działań, które mogą wzbudzić zainteresowanie gmin	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nie wszystkie samorządy znają podejmowane przez NID działania. Z badania wynika, że ponad połowa ankietowanych nie zna w ogóle działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa. ■ Za najbardziej przydatną formę wsparcia urzędów w zakresie rewitalizacji ankietowani uznali konferencje, spotkania, seminaria, zabezpieczające dostęp do wysokospecjalistycznej wiedzy na temat wykorzystania dziedzictwa kulturowego w działaniach rewitalizacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Centra Kompetencji ds. rewitalizacji NID powinny podjąć się organizacji konferencji, spotkań, seminariów ■ Należy prowadzić działania zmierzające do większej rozpoznawalności działalności NID oraz podejmować inicjatywy w zakresie rewitalizacji za pośrednictwem pracowników gmin, w których prowadzona jest działalność rewitalizacyjna
2	Wskazanie konkretnych działań, opracowań oraz form pomocy oczekiwanych ze strony Centrów Kompetencji NID	<ul style="list-style-type: none"> ■ Najbardziej oczekiwanym przez ankietowanych rodzajem wsparcia jest wsparcie finansowe, a także wsparcie doradcze i szkolenia ■ Pomoc ekspertów będzie najbardziej przydatna gminom podczas tworzenia Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Gminnego Programu Opieki nad zabytkami ■ Ankietowani wskazali konieczność wsparcia działań gminy przez 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Podjęcie działań doradczych i szkoleniowych na rzecz pracowników samorządowych w celu podnoszenia wiedzy i umiejętności w zakresie procesów rewitalizacji. Formy te powinny uwzględniać również wsparcie w zakresie pozyskiwania środków finansowych ■ Centra Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa powinny zapewnić pracownikom gmin prowadzącym rewitalizację wsparcie eksperckie. Największy

LP.	Cel badawczy	Wnioski	Rekomendacje/zalecenia
		<p>ekspertów na etapie wdrażania projektów związanych z zabytkami (infrastrukturalnych, architektonicznych, konserwatorskich, adaptacja obiektów) oraz tworzenia opracowań studialnych, planistycznych i strategicznych.</p>	<p>nacisk podczas tego wsparcia należy położyć na proces opracowania takich dokumentów jak Gminna Ewidencja Zabytków oraz Gminny Program Opieki nad zabytkami</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Centra Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa powinny zapewniać wsparcie eksperckie dla pracowników gmin, szczególnie na etapie wdrażania projektów związanych z zabytkami (infrastrukturalnych, architektonicznych, konserwatorskich, adaptacja obiektów) oraz tworzenia opracowań studialnych, planistycznych i strategicznych
3	<p>Identyfikacja skali i charakteru projektów rewitalizacyjnych, uwzględniających dziedzictwo kulturowe, rozpoznanie typologii projektów rewitalizacyjnych wraz z częstotliwością realizacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ W gminach, w których zostało przeprowadzone badanie znajdują się wartościowe zabytki i ciekawa kultura lokalna ■ Zdecydowana większość badanych gmin, bo aż 89% posiada Gminną Ewidencję Zabytków. 45% badanych wskazało, że posiada Gminny Program Opieki na zabytkami ■ Dotychczasowe zaangażowanie samorządów lokalnych w ochronę dziedzictwa i wykorzystanie jego potencjału w rozwój gminy zostało ocenione przez ankietowanych bardzo pozytywnie ■ Zdecydowana większość gmin prowadzi działania rewitalizacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Należy podejmować działania wspierające dla pracowników gmin w zakresie działań rewitalizacyjnych

LP.	Cel badawczy	Wnioski	Rekomendacje/zalecenia
		w oparciu o Lokalny Program Rewitalizacji, a blisko 90% ankietowanych gmin posiada Gminną Ewidencję Zabytków	
4	Identyfikacja barier i trudności w uwzględnieniu dziedzictwa kulturowego w projektach rewitalizacyjnych	<p>Zidentyfikowano następujące trudności w uwzględnieniu dziedzictwa kulturowego w projektach rewitalizacyjnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Nie wszystkie samorządy dostrzegają w ogóle potrzebę doradztwa ■ Brak wiedzy na temat doradztwa ■ Brak środków finansowych na podejmowanie działań rewitalizacyjnych ■ Brak czasu na podejmowanie działań rewitalizacyjnych ■ Brak informacji na temat działań doradczych dla pracowników gmin 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Podjęcie działań informacyjnych o działaniach Narodowego Instytutu Dziedzictwa ■ Przekazywanie na bieżąco informacji o podejmowanych działaniach doradczych do Urzędów Gmin ■ Wskazywanie źródeł i możliwości finansowania działań rewitalizacyjnych (w tym wsparcie w zakresie przygotowywania dokumentacji konkursowej lub wskazania miejsc, gdzie takie wsparcie można otrzymać w sytuacji braku wyznaczonej komórki w urzędzie gminy)

Źródło: opracowanie własne

IV. Aneks

4.1. Spis tabel

Tabela 1. Założona struktura próby.....	5
Tabela 2. Struktura próby pod względem wielkości gmin.....	6
Tabela 3. Ocena dotychczasowego zaangażowania gminy w ochronę dziedzictwa i wykorzystania jego potencjału w rozwój gminy	8
Tabela 4. Program rewitalizacji vs dziedzictwo kulturowe	11
Tabela 5. Bariery i ograniczenia związane z ochroną zabytków napotymane przez gminę w projektach rewitalizacyjnych.....	13
Tabela 6. Ocena stopnia przydatności planowanych działań Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa	15
Tabela 7. Ocena stopnia przydatności uczestnictwa ekspertów z zakresu ochrony zabytków przy tworzeniu lub aktualizacji danych opracowań	17
Tabela 8. Ocena etapu prac nad przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, a konieczność wsparcia działań gminy przez ekspertów	17
Tabela 9. Określenie zapotrzebowania gmin na ofertę Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa	23

4.2. Spis wykresów

Wykres 1. Staż pracy respondentów na stanowisku związanym z rewitalizacją.....	7
Wykres 2. Ocena obecności wartościowych zabytków i ciekawej kultury lokalnej na terenie gminy ...	7
Wykres 3. Sposoby wykorzystania zasobów dziedzictwa na terenie gminy przez samorząd lokalny.....	9
Wykres 4. Deklaracja działań i planów rewitalizacyjnych w oparciu o Programy Rewitalizacji	9
Wykres 5. Gminy posiadające Gminną Ewidencję Zabytków/Program Opieki nad zabytkami.....	10
Wykres 6. Ocena wagi dziedzictwa kulturowego i zabytków, ich ochrony oraz wykorzystanie ich potencjału w planowanym/realizowanym procesie rewitalizacji na terenie gminy	11
Wykres 7. Grupy angażujące się w działania na rzecz dziedzictwa kulturowego w gminach	12
Wykres 8. Sposoby współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w ramach przygotowywania lub wdrażania programu rewitalizacji.....	13
Wykres 9. Oczekiwany rodzaj wsparcia gmin przez Centrum Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.....	15
Wykres 10. Znajomość działalności Narodowego Instytutu Dziedzictwa	20
Wykres 11. Deklaracja korzystania przez gminy z pomocy doradczej w trakcie realizacji działań	21
Wykres 12. Czynniki wpływające na osiągnięcie oczekiwanych rezultatów otrzymanej pomocy	21
Wykres 13. Przyczyny braku korzystania z pomocy doradczej.....	22

4.3. Kwestionariusz badania CATI

Dzień dobry, nazywam się (...) i jestem ankieterem Instytutu Badawczego ASM Centrum Badań i Analiz Rynku.

Narodowy Instytut Dziedzictwa rozpoczyna projekt wsparcia gmin w procesach planowania i wdrażania gminnych programów rewitalizacyjnych uwzględniających dziedzictwo kulturowe.

W ramach tego projektu prowadzimy obecnie badanie, którego celem jest określenie zapotrzebowania gmin na ofertę Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Poproszę o połączenie z osobą, która odpowiada w Państwa jednostce za rewitalizację, budownictwo, architekturę, inwestycję lub rozwój lokalny. Dziękuję.

[Informacja dla ankietera. W ramach programu wsparcia gmin, stworzono 8 Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Centra Kompetencji będą prowadziły działalność szkoleniową, informacyjną i doradczą na rzecz gmin realizujących programy rewitalizacyjne związane z dziedzictwem kulturowym tj. informować o ogólnych zasadach, prawach i obowiązkach gmin w tym zakresie, a także upowszechniać modelowe rozwiązania czy tworzyć opracowania związane z wykorzystaniem zasobu dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacji. Centra Kompetencji będą również animować debatę na ten temat i ułatwiać wymianę doświadczeń pomiędzy uczestnikami rewitalizacji m.in. samorządami, służbami konserwatorskimi, organizacjami pozarządowymi, resortami odpowiedzialnymi za rewitalizację czy organizacjami branżowymi. Co więcej, dla wybranych gmin możliwe będzie uzyskanie wsparcia w przeprowadzeniu procesu identyfikacji dziedzictwa, szacowania jego wartości i opracowaniu dokumentów planistycznych i strategicznych ujmujących dziedzictwo kulturowe.

Dziedzictwo kulturowe – to odziedziczone z przeszłości i funkcjonujące współcześnie dobra kultury, które mogą mieć formę fizyczną (materialną) np. zabytki, obiekty historyczne, dzieła sztuki, archiwa, historyczne parki, ogrody, zachowany krajobraz i stanowiska archeologiczne oraz formę duchową (niematerialną): tradycje, język, obrzędy, zwyczaje, rzemiosło, podania, legendy bądź też pamięć o tej spuściźnie, ale również tożsamość gminy i jej mieszkańców.]

[Uwaga. Wszystkie opcje czytamy]

Metryczka:

M1. Województwo [będą odpisywane kwoty]

- a. województwo dolnośląskie.
- b. województwo kujawsko-pomorskie.
- c. województwo lubelskie.
- d. województwo lubuskie.
- e. województwo łódzkie.
- f. województwo małopolskie.
- g. województwo mazowieckie.
- h. województwo opolskie.
- i. województwo podkarpackie
- j. województwo podlaskie
- k. województwo pomorskie
- l. województwo śląskie
- m. województwo świętokrzyskie
- n. województwo warmińsko-mazurskie
- o. województwo wielkopolskie
- p. województwo zachodniopomorskie

M2. wielkość gminy w podziale na:

- a. gmina wiejska,
- b. gmina wiejsko-miejska
- c. gmina miejska
- d. miasto na prawach powiatu

M3. W jakim Departamencie/zespole jest P. zatrudniony?

M4. Jaki posiada Pan/i staż pracy na stanowisku, które związane jest z rewitalizacją? (w latach)

.....

M5. Czy:

- a. planują Państwo działania rewitalizacyjne w oparciu o Gminny Program Rewitalizacji (zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji)
- b. realizują Państwo działania rewitalizacyjne w oparciu o Lokalny Program Rewitalizacji (zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym)
- c. realizują Państwo rewitalizacyjne w oparciu o Gminny Program Rewitalizacji (zgodnie z ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji)
- d. inne, jakie?

M6 Czy gmina posiada Gminną Ewidencję Zabytków?

- a. Tak
- b. Nie

M7 Czy gmina posiada Gminny Program Opieki nad Zabytkami?

- a. Tak
- b. Nie
- c. Nie wiem

Pytania ogólne

1. Czy według Pani/Pana na terenie gminy znajdują się wartościowe zabytki i ciekawa kultura lokalna? **/pytanie jednokrotnego wyboru/**
 - a. zdecydowanie tak
 - b. raczej tak
 - c. trudno powiedzieć
 - d. raczej nie
 - e. zdecydowanie nie
2. Jak ocenia Pani/Pan dotychczasowe zaangażowanie gminy w ochronę dziedzictwa i wykorzystanie jego potencjału w rozwoju gminy? **/pytanie jednokrotnego wyboru/**
 - a. Wysokie
 - b. Raczej wysokie
 - c. Trudno powiedzieć
 - d. Raczej małe
 - e. Małe
3. W jaki sposób samorząd lokalny wykorzystuje zasoby dziedzictwa na swoim terenie **/pytanie wielokrotnego wyboru/**
 - a. Turystyka
 - b. Wizerunek i promocja gminy
 - c. Tworzenie produktów lokalnych
 - d. Wzmocnienie tożsamości i dumy lokalnej

- e. Zaspokajanie potrzeb kulturalnych (tworzenie instytucji kultury, oferty kulturalno-edukacyjnej)
- f. Tworzenie atrakcyjnych przestrzeni wspólnych (estetycznych przestrzeni publicznych, odnowionych placów, parków)
- g. W ramach działań rewitalizacyjnych
- h. Inne, jakie?
- i. Nie dotyczy

Pytania dotyczące rewitalizacji

4. Jak ocenia Pan/Pani wagę dziedzictwa kulturowego i zabytków, ich ochrony oraz wykorzystanie ich potencjału w planowanym lub realizowanym procesie rewitalizacji w Pani/Pana gminie?
/pytanie jednokrotnego wyboru/
 - a. Bardzo ważne
 - b. Ważne
 - c. Trudno powiedzieć
 - d. Raczej nieważne
 - e. Zupełnie nieważne

5. W jaki sposób planowany lub realizowany program rewitalizacji odnosi się/będzie odnosił się do dziedzictwa kulturowego? */pytanie wielokrotnego wyboru/*
 - a. Dziedzictwo kulturowe jest przesłanką do wyznaczania obszaru zdegradowanego/rewitalizacji
 - b. Dziedzictwo kulturowe jest elementem diagnozy potencjałów
 - c. Program rewitalizacji dotyczy obszaru wpisanego do rejestru zabytków
 - d. Program rewitalizacji dotyczy działań w obiektach zabytkowych z zakresu mieszkalnictwa
 - e. Program rewitalizacji dotyczy działań w obiektach zabytkowych z zakresu adaptacji na nowe społeczne lub kulturalne cele
 - f. Program rewitalizacji odwołuje się do dziedzictwa w celu budowy wspólnoty
 - g. Dziedzictwo kulturowe jest elementem działań edukacyjnych
 - h. Inne, jakie
 - i. Nie dotyczy

6. Jakie bariery i ograniczenia związane z ochroną zabytków i wykorzystania dziedzictwa napotyka gmina w projektach rewitalizacyjnych? */pytanie wielokrotnego wyboru/*
 - a. Brak wystarczających środków finansowych
 - b. Zbyt skomplikowane prawo i niejasne procedury
 - c. Brak wiedzy wśród pracowników dotyczącej praw i obowiązków gminy wobec dziedzictwa
 - d. Brak wsparcia od instytucji
 - e. Brak dobrych przykładów, wzorców lub standardów
 - f. Skomplikowane (nie zrozumiałe) wymagania konserwatora wobec obiektów zabytkowych
 - g. Zbyt duża liczba obiektów zabytkowych w złym stanie zachowania
 - h. Brak odpowiedniej diagnozy i identyfikacji zasobów dziedzictwa
 - i. Niechęć mieszkańców dla podejmowania inicjatyw wobec dziedzictwa
 - j. Inne, jakie.....
 - k. Nie dotyczy

7. Kto jest zaangażowany w działania na rzecz dziedzictwa kulturowego w Pani/Pana gminie:
/pytanie wielokrotnego wyboru/
 - a. Lokalne stowarzyszenia
 - b. Pracownicy gminy

- c. Wojewódzki lub miejski konserwator zabytków
- d. Eksperti zewnętrzni
- e. Uczelnie, jednostki badawcze, szkoły
- f. Instytucje kultury
- g. Inne, jakie

8. W jaki sposób Pani/Pana gmina współpracuje z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w ramach przygotowywania lub wdrażania programu rewitalizacji? */pytanie otwarte/*

.....

Pytania dotyczące programu wsparcia NID

9. Jakiego rodzaju wsparcia oczekuje Pan/Pani od Centrum Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz wykorzystania ich potencjału w podejmowanych działaniach związanych z rewitalizacją? */pytanie otwarte/.....*

10. Proszę ocenić stopień przydatności planowanych działań Centrów Kompetencji ds. rewitalizacji Narodowego Instytutu Dziedzictwa (0- nieprzydatne, 5 – bardzo przydatne):

- a. Szkolenia i warsztaty
- b. wizyty studyjne dla pracowników gminy w innym gminach realizujących GPR
- c. konferencje, spotkania, seminaria - dostęp do wysokospecjalistycznej wiedzy o wykorzystaniu dziedzictwa kulturowego w działaniach rewitalizacyjnych
- d. Udostępnianie modelowych rozwiązań, standardów, dobrych praktyk, treści edukacyjnych;
- e. Uczestnictwo ekspertów z zakresu ochrony zabytków przy tworzeniu opracowań studialnych, planistycznych i strategicznych;
- f. Uczestnictwo ekspertów z zakresu ochrony zabytków przy wdrażaniu projektów rewitalizacyjnych: (adaptacje zabytków, poszukiwanie funkcji, kwestie konserwatorskie)
- g. Indywidualne konsultacje;
- h. Pośredniczenie w nawiązywaniu kontaktów, integrowanie osób zajmujących się rewitalizacją i dziedzictwem

11. Proszę ocenić stopień przydatności uczestnictwa ekspertów z zakresu ochrony zabytków przy tworzeniu lub aktualizacji następujących opracowań studialnych, planistycznych, strategicznych i operacyjnych powstających w trakcie planowania lub wdrażania projektów rewitalizacyjnych (0- nieprzydatne, 5 – bardzo przydatne):

- a. Strategia rozwoju gminy
- b. Studium ochrony wartości kulturowych
- c. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
- d. Gminnej ewidencji zabytków
- e. Gminnego programu rewitalizacji
- f. Miejscowego planu rewitalizacji
- g. Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego
- h. Gminnego Program Opieki na zabytkami
- i. programu prac konserwatorskich, ekspertyz zabytkowych, dokumentacji technicznej
- j. inne, jakie

12. Na jakim etapie prac nad przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi według Pani/Pana oceny konieczne jest wsparcie działań gminy przez ekspertów NID (0- nieważne, 5 – bardzo ważne):

- a. diagnoza potencjałów i obszarów kryzysowych
- b. delimitacja obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

- c. wyznaczanie priorytetów i planowanych działań
- d. Tworzenie opracowań studialnych, planistycznych i strategicznych;
- e. wdrażanie projektów związanych z zabytkami (infrastrukturalnych, architektonicznych, konserwatorskich, adaptacja obiektów)
- f. wdrażanie projektów związanych z lokalną kulturą i tradycją
- g. wykorzystanie narzędzi wynikających z ustawy o rewitalizacji
- h. włączenie społeczności lokalnej, udział w partycypacji społecznej
- i. monitoring i ewaluacja działań rewitalizacyjnych

Pytania dotyczące programów wsparcia realizowanych poprzez doradztwo eksperckie

13. Czy gmina skorzystała dotychczas z pomocy doradczej w trakcie realizacji jakichkolwiek swoich działań? /pytanie jednokrotnego wyboru/
a. Tak, często
b. Tak, rzadko
c. Nie
d. Trudno powiedzieć
14. Jeżeli tak, to co sprawiło, że przyniosła ona oczekiwane rezultaty? /pytanie otwarte/.....
15. Jeśli nie, jakie są tego powody? /pytanie otwarte/.....
16. Czy działalność Narodowego Instytutu Dziedzictwa jest Pani/Panu znana? /pytanie jednokrotnego wyboru/
a. Tak
b. Nie
c. Trudno powiedzieć